

مروری

اکوتوریسم و معیشت پایدار جوامع بومی

مسعود یوسفی^{*۱}

اگره محیط زیست، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران

نویسنده مسئول: مسعود یوسفی

پست الکترونیک: masoud.yousefi52@gmail.com

پذیرای اکوتوریست‌ها است. امروزه مناطق تحت حفاظت از جمله تالاب‌ها، به دلیل جذابیت‌های طبیعی خود، پذیرای بخش قابل توجهی از طبیعت گردان هستند (ضیایی و ترابیان، ۱۳۸۹). آمریکای شمالی سالانه پذیرای بیش از ۶۰ میلیون نفر برای تماشای کوچ پرندگان است که در مجموع درآمدی بیش از ۲۰ میلیارد دلار به همراه دارد.

مقدمه

اکوتوریسم حلقه گمشده اقتصاد ایران

در اکوتوریسم روی دو مولفه توجه ویژه می‌شود؛ یکی اقتصاد جامعه محلی و میزبان و دیگری حفظ محیط زیست. با توجه به شرایطی که گردشگری انبوه برای محیط زیست و جامعه محلی به وجود می‌آورد، توجه ویژه‌ای به این نوع گردشگری می‌شود. به گفته کارشناسان گردشگری، طبیعت گردی شرایط اجتماعی و اقتصادی و حتی مدیریت محلی را تحت تاثیر قرار داده و مشکلات زیست محیطی نیز ایجاد می‌کند. هدف از انجام این برنامه ارتباط اکوتوریسم به عنوان حلقه گمشده اقتصاد در ایران می‌باشد. با توجه به بحث اقتصاد کشور ایران و گام نهادن در راستای بهبود معیشت جوامع محلی و بومی گزینه‌هایی مانند گسترش اکوتوریسم می‌تواند راهگشای بسیاری از مشکلات بوده و در عین حال محیط زیست را نیز به نحوی درخور حفاظت نمود.

صنعت گردشگری یکی از سریع‌ترین صنایع در جهان است بطوری که سهم گردشگری بین المللی در فعالیت‌های اقتصادی جهان بطور مداوم رو به افزایش است. یکی از اثرات مهم اقتصادی این بخش گسترش فرصت‌های شغلی می‌باشد. با آغاز قرن ۲۱ دنیا وارد عصر طلایی جهانگردی شده است (مومنی، ۱۳۹۲). پذیرش مفهوم توسعه پایدار و ارزش میراث طبیعی در بیشتر کشورها در مباحث گردشگری منجر به پیدایش اکوتوریسم شده است. این واژه متشکل از دو لغت بوم‌شناسی و گردشگری است. گردشگری بر مبنای بازدید از طبیعت یکی از صنعت‌های بسیار پر رونق در سال‌های اخیر بوده است و درآمد اصلی نزدیک به ۶۰ کشور دنیا از اکوتوریسم است؛ و پیش بینی شده که تا سال ۲۰۲۰ درآمد از راه اکوتوریسم از مرز ۲ تریلیون دلار خواهد گذشت. بخش‌های مختلفی از طبیعت

جوامع محلی به عنوان راهنمای طبیعت گردان اروپایی (عکس از Frank Deschando).

کارکردهای اکوتوریسم

همانگونه که گفته شد اکوتوریسم صنعت گردشگری پایدار در طبیعت محسوب می‌گردد، که با مدیریت مناسب می‌تواند کارکردهای مختلفی را دربر داشته باشد. به گونه‌ای که در صورت اجرای درست میتواند به قطب درآمد عمده کشور تبدیل گردد. در اینجا به بخشی از کارکردهای این صنعت اشاره میشود:

- اکوتوریسم در سطح ملی گسترش فرصتهای شغلی ایجاد می‌کند.
- اکوتوریسم صنایع سودآور محلی را توسعه می‌بخشد و در سطح محلی از طریق احداث هتل‌ها، رستوران‌ها، سیستم‌های حمل و نقل، صنایع دستی و خدمات راهنما به منطقه رونق می‌دهد.
- اکوتوریسم سبب جذب ارز خارجی می‌شود و از این طریق نیز به اقتصاد محلی و منطقه کمک می‌کند.
- اکوتوریسم به اقتصاد محلی تنوع بخشیده و بویژه در مناطق روستایی که شغل

کشاورزی در زمین‌های نامطلوب و کم بازده انجام می‌شود شغل‌های جایگزین مناسب ایجاد نماید.

- باعث افزایش تقاضا برای محصولات و تولیدات کشاورزی جوامع محلی شده و سبب رونق سرمایه می‌شود.
- موجب بهبود شبکه حمل و نقل، ارتباطات و عوامل زیربنایی شده و سطح رفاه را بالا می‌برد
- سبب انتقال فرهنگ‌ها به یکدیگر شده و سطح درک مردم از فرهنگ را ارتقا می‌دهد.
- در صورت مدیریت و هدایت درست می‌تواند پیش زمینه‌ای برای تربیت مدیران محلی جهت مدیریت مناطق حفاظت شده، پارک‌ها و ذخیره‌گاه‌های زیست‌کره شود.
- موجب افزایش امکانات و تسهیلات می‌شود که جوامع بومی نیز از این تسهیلات برخوردار خواهند شد (شیخی ئیلانلو، ۱۳۹۴).

تعامل جوامع محلی با طبیعت گردان اروپایی (عکس از م. یوسفی).

فعالیت میدانی انجمن علمی دانشجویی محیط زیست در زمینه اکوتوریسم

انجمن علمی دانشجویی محیط زیست در این راستا و با ارتباط و مکاتبات صورت گرفته توسط یکی از اعضای تشکیلاتی خود اقدام به اجرای برنامه‌ای با هدف عکاسی از خزندگان ایران نمود. در این برنامه یکی از مهمترین اهداف ایجاد ارتباط بین جوامع محلی و طبیعت گردان بود. همچنین سعی شد جوامع محلی در منافع حاصل از طبیعت گردی سهیم شوند تا ضمن ارتقاء وضعیت معیشتی آنها راهی برای ایجاد مشاغل پایدار متکی به طبیعت گردی ایجاد شود.

اهداف این طرح و طرح‌های مشابه آینده شامل موارد زیر است:

اهداف طرح:

کمک به افزایش در آمد ارزی

بهبود وضعیت معیشت جوامع محلی

مشارکت دادن جوامع محلی در صنعت گردشگری

اشتغال‌زایی پایدار

توسعه و ترویج راهبردهای پایدار استفاده از منابع طبیعی کشور

شناساندن ارزش های تنوع زیستی کشور به منظور جذب گردشگران خارجی

آگاه سازی جوامع محلی از اهمیت حفاظت از ذخایر زیستی و ژنتیکی کشور

حفاظت از گونه های منحصر بفرد و در خطر انقراض کشور

ممانعت از صید و قاچاق گونه های در خطر انقراض در سطوح ملی و بین المللی

منابع

۱. ضیایی، محمود و ترابیان، پونه، (۱۳۸۹)،
سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی
اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران
مورد مطالعه سکونتگاه های روستایی حوزه
تالاب پریشان، فصلنامه علمی-پژوهشی
انجمن جغرافیای ایران، سال هشتم، شماره
۲۷، صفحات ۲۰۵-۲۲۵.
۲. محمدی، سعید، زابلی، محمد و مصطفوی،
مهدی، (۱۳۸۷)، توجه ویژه به تالابها و
گردشگری، اولین کنفرانس بین المللی بحران
آب، دانشگاه زابل.
۳. مومنی، معصومه، (۱۳۹۲)، اهمیت اکوتوریسم
در مناطق حفاظت شده، سومین همایش ملی
سلامت، محیط زیست و توسعه پایدار، دانشگاه
ازاد بندر عباس.
۴. شیخی ئیلانلو، ص. ۱۳۹۴. توسعه توریسم
پرنده نگری گامی جهت بهبود اقتصاد و
کارآفرینی جوامع بومی- محلی. چهارمین
همایش انجمن های علمی دانشجویی رشته
های کشاورزی، منابع طبیعی و محیط زیست،
کرج، ایران.